

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 9 februari 1934 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående förmånsrätt för icke fast anställda handelsresande att utbetomma fordran för lön och provision.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 66, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Wallen* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken, att handelsresande, vare sig de äro fast anställda eller ej, varda med avseende å rätten att med förmånsrätt utbetomma fordran för lön och provision likställda.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Enligt 17 kap. 4 § handelsbalken utgår i händelse av konkurs med förmånsrätt i all gäldenärens egendom bland annat betjänters och tjänstehjorns lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller avlöning som ej stått inne längre än sex månader efter förfalldagen samt sådan begravningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller livränta som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. Vad sålunda är stadgat om förmånsrätt för arbetares avlöning skall också äga tillämpning i avseende å skadestånd, som i händelse av obehörigt avskedande eller arbetsavtals hävande må tillkomma arbetaren i stället för avlöning som skulle utgått med förmånsrätt. Innestår hos arbetsgivare viss del av arbetares lön till säkerhet för arbetarens fullgörande av sina skyldigheter, äger arbetaren för sålunda inestående lön enahanda förmånsrätt som angående arbetares avlöning är sagd, evad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Frågan i vad mån handelsresande äger åberopa förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken har i rättstillämpningen flera gånger varit föremål för avgörande i högsta instans. I två fall har därvid förklarats, att handelsresande, som varit anställd mot en fast årlig lön (10,000 kronor respektive 4,800 kronor) jämte viss provision, vore berättigad åtnjuta utdelning med nämnda förmånsrätt i huvudmannens konkurs jämväl för provisionsfordran. I ett tredje fall, då vederbörande enligt en av huvudmannen utfärdad handling anställdts såsom »provisionsresande» med rätt att åtnjuta viss provision

för order inom sitt distrikt men det tillika bland annat upplysts, att han haft sin huvudsakliga utkomst såsom resande för ett annat företag, har resanden däremot »med hänsyn till såväl handlingens ordalydelse som övriga i målet upplysta förhållanden» icke ansetts på sådant sätt anställd i huvudmannens tjänst att han vore berättigad att för sin provisionsfordran åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.

I motionen framhålles, att en betydande del av vårt lands affärsföretag, som bedreve sin försäljning genom handelsresande, under de senaste åren frångått det tidigare allmänt brukliga systemet att betala sina resande viss fast lön — i en del fall dessutom provision — varjämte företaget i en eller annan form bestritt eller åtminstone bidragit till reseomkostnaderna. I stället hade man i avsevärd utsträckning och speciellt inom vissa branscher övergått till att endast gottgöra handelsresande provision å gjorda försäljningar. På grund av den allmänna depressionen vore rätt många handelsresande arbetslösa och för att erhålla sysselsättning nödgades en del av dem antaga snart sagt vilka villkor som helst. Detta hade till följd att på senaste tiden en mängd avtal mellan handelsresande och deras respektive huvudmän upprättats på basis av provision å gjorda försäljningar. I den mån detta avlöningssystem användes av välkända och inarbetade företag med en stabil kundkrets, syntes risken ej vara så stor, men erfarenheten visade, att förut ekonomiskt bärkraftiga företag i en mängd fall nödgats avträda sin egendom till konkurs. I dylika fall förefunnes stora svårigheter för handelsresande att bliva till fullo gottgjord för intjänt provision, i det att denna av rättspraxis ansetts i allmänhet icke skola utgå med den förmånsrätt som anges i 17 kapitlet 4 § handelsbalken.

Utskottet.

Därest sådana företag som för sin försäljningsverksamhet anlita handelsresande skulle, såsom i motionen antydes, ha i någon större utsträckning upphört att anställa sina resande mot fast lön, har givetvis en dylik utveckling medfört den beklagliga verkan, att handelsresandenas rättsställning väsentligen försämrats. Såsom ovan nämnts har i visst fall, som dragits under högsta domstolens prövning, en handelsresande som icke åtnjöt annan ersättning än provision icke ansetts på sådant sätt anställd i huvudmannens tjänst att han vore berättigad att för sin provisionsfordran åtnjuta utdelning i huvudmannens konkurs med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Härav kan dock enligt utskottets mening icke, såsom motionärerna synas förutsätta, dragas den slutsatsen, att överhuvud icke någon handelsresande, som endast åtnjuter provision för sitt arbete, skulle kunna komma i åtnjutande av dylik förmånsrätt i huvudmannens konkurs. Å frågans bedömande torde nämligen inverka samtliga de anställningsvillkor som gälla mellan handelsresanden och huvudmannen. Utskottet anser sig fördenskull kunna uttala såsom sin åsikt, att handelsresande som endast åtnjuta provision likväl böra i många fall kunna finnas på sådant sätt anställda i huvudmannens tjänst att de äro berättigade att åtnjuta förmånsrätt enligt lagrummet ifråga.

Beträffande sådana handelsresande som icke kunna anses anställda på angivet sätt vill utskottet framhålla, att det givetvis är av stor betydelse att den grupp borgenärer, som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken skall åtnjuta förmånsrätt före nästan alla andra fordringsägare, är klart avgränsad. Det torde härvid endast behöva erinras om den inverkan som en utvidgning av paragrafens tillämpningsområde kan utöva å fastighetskrediten. Med hänsyn härtill kan det knappast vara tillrådligt att frånträda den begränsning, som nu genom vissa krav å anställningsvillkoren uti ifrågavarande avseende upprätthålles. Det synes även utskottet som om denna begränsning i och för sig kan anses i stort sett motsvara en betydelsefull skillnad mellan å ena sidan dem som intaga en mera beroende ställning till huvudmannen och å andra sidan sådana som måste betraktas såsom självständiga företagare. Därest i enlighet med motionärernas yrkande alla handelsresande utan åtskillnad skulle komma i åtnjutande av förmånsrätt enligt förut berörda lagrum, skulle för övrigt med fullt fog kunna göras gällande, att ett stort antal andra personer, vilkas verksamhet för konkursgäldenärens räkning till sin natur är jämförbar med handelsresandenas, jämväl borde åtnjuta samma förmån.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 februari 1934.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Anderson i Hägelåkra, Klefbeck, Bissmark, Larson i Lerdala, Norling, Svenson i Eskhult* och Öhman*;

från andra kammaren: herrar Linnér och K. A. Westman, fru Östlund samt herrar Berg*, Björling, Rudén och Hermansson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.